

Виступ на VI Міжнародній науково-практичній конференції «Психолого-педагогічний супровід фахової підготовки та підвищення кваліфікації особистості в умовах трансформації освіти», м. Київ, 23 травня 2014 р.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИМІРЮВАННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Якість освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, дотримання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту. На забезпечення якості освіти спрямовуються матеріальні, фінансові, кадрові та наукові ресурси суспільства і держави (*Національна доктрина розвитку освіти*).

Базові явлення про якість вищої педагогічної освіти визначаються пакетом НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ, серед яких:

- 1) Програма Ради Європи, ухвалена 12.05.2009 р.
- 2) Національна доктрина розвитку освіти України;
- 3) низка Державних стандартів, наприклад Державний стандарт початкової загальної освіти, який упроваджується з 1 вересня 2012 року.

Універсальні (ключові) компетентності (Європейський вимір):

- * соціальна, соціально-культурна;
- * міжкультурна;
- * комунікативна, в т.ч. мовленнєва (іншомовна);
- * інформаційна;
- * самоосвітня, здатність до навчання протягом усього життя.

Ключове поняття компетентнісного дискурсу – професійно компетентна особистість, яка й є мірилом компетентнісно орієнтованої освіти, інтегральним критерієм її якості.

Професійно компетентна особистість – це:

- * конкурентоспроможний фахівець із належно сформованими предметно-методичними компетенціями (і це – питання методичної підготовки, а отже, царина кафедр методик);
- * всебічно розвинута особистість з високим рівнем загальної і психологічної культури і належно сформованими психологічними,

особистісними компетенціями (і це – питання психологічної підготовки, а отже, царина кафедри психології)

ЯК ФОРМУЄТЬСЯ «ЯКІСНИЙ» ВИПУСКНИК?

У відповідь пропонуємо говорити про:

1) певні змісти і результат їх привласнення (з позицій компетентнісного підходу це предметно-методичні та інтегральні, або ключові особистісні компетентності) – це змістовий вимір якості освіти;

2) певний процес їх привласнення та умови, за яких це відбувається – це процесуальний вимір якості освіти;

3) інструментарій оцінки якості;

4) хто оцінює кінцевий результат.

ПОВ'ЯЗАНІ З ЦИМ ПРОБЛЕМИ:

Проблема перша. Складність і багатовимірність категорії «якість освіти» незгоджені погляди на неї різних суб'єктів педагогічного процесу.

Тут слід враховувати три виміри якості освіти:

1) вимір змісту;

2) вимір процесу і умов;

3) вимір оцінки результату.

Проблема друга. Пошук і вибір критеріїв оцінки якості.

Тут слід зважати на:

1) відсутність спільного бачення того, що таке якість освіти: оцінка змісту освіти; оцінка процесу; оцінка результату; усе це разом?

2) дилетантський дискурс навколо цієї теми, причина якого – незнання цілей і завдань освіти і т.п., неадекватні, розмиті вимоги до формулювання показників, а тому й надзвичайна суб'єктивність критеріїв;

3) уявна самоочевидність питання, розмитість цілей і результату, незбіг існуючих розумінь, існування емоціогенних і вкрай дратівливих аспектів цього питання;

4) незгодження думок різних цільових груп; відсутність рефлексії щодо соціально-психологічних чинників і критеріїв якості освіти; уявна і

хибна самодостатність педагогів, неготовність співпрацювати, в т.ч. із науковцями; брак консолідувальних ресурсів, незацікавленість в об'єктивних критеріях якості, підміна їх такими, якими легко маніпулювати, щоб доводити свою «соціальну відповідність і виправданість»;

5) історично й соціокультурно спричинене «змішування ролей» на всіх рівнях освітньої системи, суто формальне виконання ролей «замовник» (освітніх послуг) та «виконавець»; тривале перебування системи освіти в традиції централізованого фінансування та централізованих цілей і рішень;

б) формалізм призводить до втрати здатності здійснювати рефлексію; ригідності й нетворчості; незацікавленості в об'єктивності.

Проблема третя: розробка інструментарію для оцінки якості.

Тут слід врахувати ряд чинників:

1. СОЦІОКУЛЬТУРНИХ: формалізм, в т.ч. у сфері суспільного замовлення; незацікавленість в об'єктивності; змішування ролей; маніпулювання показниками; ригідність педагогічної системи...).

2. КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ: відсутність об'єктивних критеріїв, відсутність методології, спільного дискурсу, спільного простору для дискутування; дилетантський дискурс; незнання цілей і завдань освіти, нерозуміння, що таке її результат; розмитість цілей і результату...).

3. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ: не рефлексуються соціально-психологічні показники якості; неузгодженість поглядів; різні уявлення про консолідацію і шляхи її досягнення; невизнання (неналежне рефлексування психологічної складової; формальні підстави для спільної діяльності; формальні або й (що ще проблемніше) дуже суб'єктивні критерії оцінки ... ; конфліктність та емоціогенність окремих тем, а також їх «табування», тобто закритість для широкого обговорення; високий коефіцієнт спротиву нововведенням тощо). У т.ч. **брак консолідувальних ресурсів**: педагоги не чують одне одного; не дослухаються науковців і не допускають їх у поле своєї професійної діяльності; відсутність спільного дискурсу...

Проблема четверта – проблема замовника освітніх послуг, або хто має оцінювати її якість.

Історично й соціокультурно детерміноване «змішування ролей» на всіх рівнях освітньої системи, суто формальне виконання ролей «замовник» (освітніх послуг) та «виконавець»; тривале перебування системи освіти в традиції крупномасштабного фінансування й крупномасштабних цілей, задач, рішень. Природний за цих умов формалізм призводить до втрати здатності здійснювати рефлексію; ригідності й нетворчості; незацікавлення в результатах і об'єктивності в їх оцінці; брак ресурсів – концептуально-методологічних, соціокультурних, консолідувальних, психологічних та ін. Нині «освіта оцінює сама себе», а відтак є необхідність **оцінки якості освіти не продуцентом освітніх послуг, а споживачем та незалежним експертом, що представляє ринок праці.**

НАШЕ ДОСЛІДЖЕННЯ.

1. **ЗМІСТ АНКЕТИ.** Що ж таке **якість освіти**? Якщо розглядати освіту як важливий і необхідний інститут самовідтворення і розвитку суспільства (інструмент інкультурації, соціалізації і т.ін.), то категорія «якість освіти» має репрезентувати певну сукупність властивостей освіти, які гарантують її здатність задовольняти актуальні потреби суспільства, держави, особистості.

За такою логікою саме суспільство і, зокрема, ринок праці формулюють запит з підготовки фахівців, а **мірилом якісної освіти є «якісний» випускник.** А це: СЛАЙД 23

1) **професійно компетентний, конкурентоспроможний фахівець** із належно сформованими предметно-методичними компетенціями (і це – питання методичної підготовки, а отже, царина кафедр методик);

2) **всебічно розвинута особистість** з високим рівнем загальної і психологічної культури і належно сформованими психологічними, особистісними компетенціями (і це – питання психологічної підготовки, а отже, царина кафедри психології).

Дані Всеукраїнського опитування. «Що з переліченого нижче Ви вважаєте найважливішими показниками якості освіти?». СЛАЙД ...

Відповіді розподілилися так (у %):

- 1) розвиток учня (студента) як самодостатньої особистості, сформованість його світогляду, моральних переконань – 40,3;
- 2) зв'язок знань із життям, здатність застосовувати їх на практиці 37,9;
- 3) високий рівень одержуваних учнями (студентами) знань – 31,9;
- 4) позитивна мотивація навчання, уміння і готовність учня (студента) вчитися протягом усього життя – 28,8;
- 5) реалізація оздоровчої функції освіти, уникнення негативних наслідків навчальних перевантажень – 25,7;
- 6) рівень успішності школярів, кількість випускників, які вступили до вищого навчального закладу – 24,9;
- 7) оснащеність навчальних закладів сучасними, передусім комп'ютерними, засобами навчання – 23,9;
- 8) відповідність змісту освіти вимогам часу, викликам високотехнологічного інформаційного суспільства, досягненням світової науки і культури – 17,6;
- 9) визнання вітчизняних документів про освіту за рубежом – 16,6;
- 10) якість управління освітніми процесами з боку державних органів освіти – 16,1;
- 11) широке використання в навчально-виховному процесі традицій народної педагогіки, фольклорно-етнографічних матеріалів – 12,5;
- 12) дисциплінованість учня (студента), чітке виконання настанов викладача – 11,8;
- 13) готовність керівних і педагогічних кадрів до інноваційних процесів – 9,
- 14) відповідність навчальних досягнень учнів (студентів) державним освітнім стандартам – 8,2.

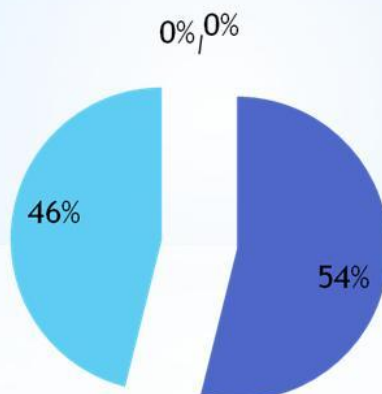
За даними опитування 50 студентів-третьоккурсників Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка:

1) студенти добре усвідомлюють, що якісна освіта – це не тільки і не стільки формування у випускників системи предметно-методичних компетенцій. Не менш важливими для високоосвіченого й конкурентоздатного на ринку праці фахівця є й особистісні компетенції, які характеризують випускника як соціально і психологічно зрілу особистість;

Які компетенції мають бути сформовані у майбутнього фахівця за період навчання в педагогічному університеті?

Компетенції

■ ПРЕДМЕТНО-МЕТОДИЧНІ ■ ОСОБИСТІСНІ ■ ■

2) на думку студентів, відповідальність кафедр методик і кафедри психології з формування у студентів необхідних предметних компетенцій є оприблизно однаковою, а от формування особистісних компетенцій вважається ними пріоритетом кафедри психології;

Порівняльна таблиця, які компетенції мають бути сформовані кафедрами.

КОМПЕТЕН- ЦІЇ	Кафедри методик	Кафедра психології
Предметно- методичні	50 о.в.	46 о.в.
Особистісні	13 о.в.	63 о.в.

3) уявлення про те, якими саме мають бути предметні і особистісні компетенції сучасних випускників вищу наведені нижче:

ПРЕДМЕТНО-МЕТОДИЧНІ (89 о.в.):

- * ЗУН, методичні здібності, вміння вчити дітей, професіоналізм - 54
- * інформованість, ерудованість, освіченість - 12
- * мовленнєвий розвиток, ораторська майстерність - 7
- * знання своєї культури, своєї країни - 5
- * знання іноземних мов - 3
- * готовність до самоосвіти, вчитися далі - 8

ОСОБИСТІСНІ (75 о.в.):

- * педагогічний такт, вихованість, стриманість - 15
- * комунікабельність, вміння розв'язувати проблеми - 10
- * лідерські якості - 3
- * креативність, відкритість до нового - 8
- * доброта, відкритість, щирість, емпатійність - 8
- * гуманізм - 4
- * принципіальність, відповідальність - 3
- * любов до дітей - 5
- * високий рівень особистісного розвитку - 5
- * високий рівень психологічної культури - 5
- * толерантність, лояльність, стриманість - 9